

Treball de fi de grau

Títol

AutorDe

XXXXX TutorDe

Grau

Data

Full Resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Autor/a:

Tutor/a:

Any:

Titulació:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès

Pepe Sales

l'artista amagat

UN REPORTATGE INTERACTIU

Treball Fi de Grau
Xavier Toscano Granell

*Al Pepe Sales,
que sense fer soroll,
es fa sentir molt.*

Introducció	4
Presentació del projecte	4
Objectius	5
Metodologia	5
Presentació formal del projecte	7
Característiques del reportatge	7
Justificació del format	7
Entrevistes	7
Calendari de treball	9
Disseny	10
Plataforma i eines	10
Estructura	10
Reportatge	12
Introducció	12
Infància i Joventut. Les primeres passes.	13
La presó. Una joventut entre reixes.	16
Les drogues. El primer gran amor.	19
Bocanegra. La poesia feta cançó.	27
Homosexualitat i Sida. Principi i final.	32
Glasnost. L'experiment final.	39
Vallclara. La retirada definitiva	43
Agraïments	47
Bibliografia	48

Introducció

Presentació del projecte

'Pepe Sales: l'artista amagat' és un reportatge periodístic interactiu que repassa la vida i l'obra de Josep Sales Coderch (Barcelona, 1954 - Vallclara, 1994). Poeta lliure, pintor iconoclasta i músic pervers que va viure intensament els anys de la contracultura dels 70 a la ciutat de Barcelona. El reportatge explora i agrupa en una mateixa plataforma multimèdia totes les seves facetes artístiques, amb la intenció d'apropar a l'espectador, que és lector, oient i espectador a la vegada, la figura de Sales. El reportatge novel·lat fa un recorregut per la seva biografia a través dels seus poemes, les seves pintures i les seves cançons. Tant les que va escriure i tocar en solitari com les que va fer com a membre de Bocanegra, una formació musical que va fundar amb el músic, i també poeta, Víctor Obiols.

La motivació de fer aquest treball va néixer en el moment que vaig entrar a viure al mateix pis que Pepe Sales va habitar –i pintar– al carrer València de Barcelona durant gairebé 10 anys, de l'any 1983 a l'any 1993. Quan vaig signar el contracte de lloguer amb la propietària, que no té cap relació amb Sales, desconeixia de l'existència d'aquest personatge. Va ser arran de descobrir que els autoretrats i les pintures de les senyores nues que decoraven les parets d'aquell pis eren obra d'un artista mort fa més de 25 anys que es deia Josep Sales i Coderch.

Amb l'ajuda de la meva parella, que és documentalista, vam començar a investigar la figura de Sales i vam descobrir que no tan sols havia decorat aquelles parets, sinó que havia mort deixant escrits poemes i relats extravagants, unes cançons que ell mateix havia anomenat d'amor i droga. I, també, que havia dedicat els últims anys de la seva obra a experimentar amb formats audiovisuals. Durant la recerca vam descobrir que la figura i l'obra de Sales havia estat poc revisada i gens reivindicada, més enllà de petits homenatges i d'un documental que va fer el seu entorn més íntim l'any 2005. De tot això en va néixer la idea d'agrupar-ho en un reportatge multimèdia i interactiu per donar a conèixer la figura de Pepe Sales en tota la seva esplendor. I el resultat és el que es presenta en aquest Treball de Fi de Grau.

El reportatge es pot visualitzar a través de l'enllaç <https://xtoscano.wixsite.com/pepesales>. El text del reportatge està afegit en aquest treball a partir de la pàgina 10, però es recomana fer la lectura a través de l'interactiu. D'aquesta manera es pot veure la idea del projecte en tot el seu conjunt i observar com van apareixent les pintures i les cançons del Pepe en funció del què s'explica en el text.

Objectius

L'objectiu principal d'aquest reportatge multimèdia és donar a conèixer al públic l'obra de Pepe Sales. Considero que ha estat un artista que les institucions públiques han amagat pel fet que se'l va considerar un poeta maleït dels 70, com li va passar a l'escriptor Pau Malvido o altres artistes com la fotògrafa Mercè Pastor, que van morir sense el reconeixement que mereixien. Per això, ara que està a punt de complir-se 25 anys de la seva mort és un bon moment per recordar-lo.

Un altre dels objectius que em marco és crear un producte periodístic de qualitat i original, amb un disseny acurat, creant una història biogràfica que pugui ser llegida, mirada i escoltada a la vegada. En funció de les preferències del receptor.

Metodologia

El reportatge parteix d'una llarga tasca de documentació. Els primers mesos de treball s'han dedicat a llegir articles i ressenyes dels anys 70, 80 i 90 que comencen a parlar i a mencionar l'obra de Pepe Sales.

S'han visualitzat documentals que s'han fet sobre la vida de Pepe Sales. És el cas del documental 'Pobres pobres que els donguin pel cul' i del documental 'Morir de dia', aquest últim compartint protagonisme amb altres tres artistes addictes a l'heroïna.

S'han consultat les hemeroteques digital de diaris que ja s'editaven als anys 80 com La Vanguardia i El País. Aquesta tasca de recerca als diaris ha servit per saber què deia la crítica musical i les cròniques sobre la fundació del grup musical Bocanegra del qual el protagonista del reportatge va formar-ne part.

També s'ha tingut accés a l'arxiu personal de l'artista que es conserva al domicili particular del seu germà Joan Sales. A partir de la consulta a l'arxiu s'ha fet una tria de les obres més rellevants i d'aquelles que puguin ajudar a il·lustrar el relat.

Presentació formal del projecte

Característiques del reportatge

La narració del reportatge es duu a terme a partir de la veu de dos narradors. Un primer narrador testimoni que és qui parla des de la perspectiva actual. És la veu del periodista que investiga la vida de Pepe Sales per reconstruir la seva història. L'altre narrador és un narrador omniscient que s'utilitza en els flashbacks per narrar els anys que el Pepe va viure. Aquest últim narrador ens transporta als inicis de la vida de Sales, l'any 54 i fa tot el recorregut fins al dia de la seva mort. Tots els narradors parlen en present, una manera de fer entrar el lector a l'època que s'explica.

Justificació del format

S'ha cregut convenient que el reportatge ha d'adoptar un format multimèdia tenint en compte les diferents facetes de Pepe Sales i tot el material del qual es disposa per explicar la seva història. D'aquesta manera el text es complementa amb la visualització de les seves pintures i de les seves cançons.

El format de reportatge multimèdia fa temps que ha entrat amb força en el periodisme i des del primer reportatge que vaig veure i llegir és un format que m'ha seduït. Aquest món sembla una finestra interessant i no excessivament explotada per poder exercir la professió. El format multimèdia pot obrir un horitzó en els diferents mitjans donant la possibilitat de fer més atractiva aquella informació més densa i atraient l'usuari a un model més planer.

Entrevistes

En el procés de documentació s'han realitzat un conjunt d'entrevistes a gent de l'entorn més proper del Pepe Sales, com són els seus amics i familiars i també a companys que van crear amb ells poemes i cançons. Tot seguit es presenten les tres persones que més relació van tenir amb Pepe Sales i que són les que s'han entrevistat per conèixer a fons la figura de Sales.

Lourdes Martorell Lulú: Va ser l'amiga íntima que més lligam va tenir amb en Pepe Sales. Van ser amics i companys de pis durant els anys de màxima activitat artística del Pepe. És periodista i va ser la realitzadora del programa Glasnost de Televisió Espanyola on Sales va participar en la creació de la careta i en l'edició de petits documentals i peces audiovisuals.

Joan Sales Coderch: És un dels germans petits d'en Pepe. De tots els 11 germans que tenia amb el Joan va ser amb qui més relació va mantenir. És l'únic membre de la família Sales que s'ha dedicat a conservar fins al dia d'avui el llegat artístic del Pepe.

Víctor Obiols: És poeta i músic. L'any 1984, a Menorca, va fundar juntament amb Pepe Sales el grup de música Bocanegra. El grup va enregistrar només un disc, però va deixar petjada a la Barcelona de finals dels anys 80. A banda de la rutina que dia a dia comparteixen els membres d'un grup musical, en Víctor Obiol i en Pepe Sales van tenir una amistat que es va perllongar més enllà de Bocanegra.

Les entrevistes a Lulú Martorell i Joan Sales es van fer al pis del carrer València, on va viure l'artista i envoltats de les parets que el mateix Pepe Sales va pintar a principis dels anys 90. Fer l'entrevista en aquell entorn va suposar per als entrevistats explicar els fets que van viure amb el Pepe en el mateix espai on van succeir.

En el cas del Víctor Obiols l'entrevista s'ha fet al seu domicili particular.

Calendari de treball

OCTUBRE - FEBRER	Procès de documentació	Durant aquests mesos s'ha fet una recerca de tot el que abraça l'obra de Pepe Sales. S'ha consultat el seu fons artístic, s'ha visualitzat els documentals que mencionen o expliquen la seva obra i s'han llegit els llibres que recullen els seus poemes i els seus dietaris personals. També s'ha fet una cerca a internet de totes les pàgines web que anomenen i ressenyen Pepe Sales.
FEBRER - MARÇ	Producció	Un cop recollida tota la documentació es va ordenar i es van definir quines eren les principals fons que es podia contactar per aprofundir en la figura de Sales. En aquest període es va contactar i posar data per les entrevistes amb la família, els amics i companys de feina del Pepe.
MARÇ - ABRIL	Elaboració contingut	A finals del mes de març es va començar a pensar l'estructura que tindria el reportatge multimèdia i es va començar a elaborar el discurs narratiu. Es van començar a escriure i a triar els poemes, cançons i dibuixos que acompanyarien cada capítol del reportatge interactiu.
MAIG	Disseny del producte	A partir de la segona quinzena de maig es va començar a plasmar el text i les imatges a la plataforma multimèdia. Es va contractar el servei a la plataforma Wix i es va publicar el treball acabat l'últim dia del mes de maig.

Disseny

Plataforma i eines

Després d'una feina de selecció i una tria acurada de tot el material, la informació recollida ha pres la forma de reportatge gràcies a la plataforma wix.com. Una plataforma en línia que permet crear webs amb tecnologia HTML 5 de manera gratuïta o de pagament i pensada per aquells usuaris que no tenen un coneixement extens del llenguatge HTML.

Per publicar tot el reportatge s'h contractat una versió prèmium del lloc per un import de 5 euros mensuals per evitar que aparegui publicitat a la pàgina i per tenir més espai per a publicar imatges i vídeos, tenint en compte que el text del reportatge va acompanyat de peces audiovisuals i de fotografies de les obres de Sales.

Estructura

La narració del documental s'estructura en la visualització d'una pàgina llançada, *landing page*, amb diferents diapositives, algunes enllaçades entre elles, per explicar la vida de Pepe Sales.

El reportatge multimèdia no seguirà un recorregut estrictament cronològic encara que l'intentara respectar a mesura que sigui possible. D'aquesta manera el reportatge comença amb una petita introducció on es presenta el reportatge amb un resum molt breu de la biografia de Sales i on s'explica de què va el reportatge que es llegirà a continuació.

El següent apartat de l'interactiu és la primera part del reportatge. Aquí es fa un recorregut dels primers dies de Sales i es titula 'Infància i Joventut. Les primeres passes.' S'explica des de l'entorn on va néixer fins als primers anys de la seva joventut, abans d'entrar a presó. És precisament la presó el tema del segon bloc del reportatge i es titula 'La presó. Una joventut entre reixes', on es parla del seu pas per La Model amb algunes anècdotes de la seva relació amb altres presos.

El tercer apartat del reportatge ja fa referència a un dels seus punts més destacats de la seva biografia com és la seva addicció a l'heroïna. L'apartat l'he titulat 'Les drogues. El primer gran amor' i es parla de com va començar l'addicció, què va suposar per ell entrar

en aquest món i també es fa menció dels seus intents de rehabilitació i de com ho vivia ell, afegint textos extrets del seu diari personal.

L'estructura del reportatge continua fent referència a la seva faceta de músic. D'aquesta manera l'apartat es titula 'Bocanegra. La poesia feta cançó' i narra com va ser la fundació d'aquesta banda musical que va idear amb el músic Víctor Obiols. Es fa un repàs de l'etapa Bocanegra des dels inicis fins a la seva dissolució.

L'homosexualitat i la malaltia de la sida també van marcar molt la biografia de Pepe Sales. Per això, el següent apartat que es pot llegir després de Bocanegra és el que explica aquests trets i es titula 'Homosexualitat i Sida. Principi i final'. Fent referència al fet que des de ben jove ja va saber que era homosexual i com aquesta sexualitat, juntament amb l'addicció a l'heroïna, van provocar-li una infecció que va portar-lo a morir a Vallclara l'any 1994.

Després d'això, el reportatge ens presenta la seva última etapa d'artista abans de la seva mort. L'apartat s'anomena 'Glasnost, l'experiment final'. I parla de com va ser la seva tasca com a director d'imatge d'aquest programa de TVE. Es fa referència a dos dels programes més destacats que va crear.

Finalment, l'últim apartat ens transporta al poble tarragoní de Vallclara on va decidir retirar-se per morir. La narració d'aquests últims dies es titula 'Vallclara. La retirada definitiva'.

Abans de començar cada un d'aquests apartats, després del títol, es fa referència a una cançó, a alguna reflexió del seu diari o a algun poema de Sales que es relacioni amb el tema que s'explicarà.

Reportatge

Pepe Sales: l'artista amagat

Introducció

Aquest és un viatge per la vida de Josep Sales (Barcelona, 1954 - Vallclara, 1994), poeta, pintor i músic de personalitat irònica i subtil. Un personatge que va viure intensament els anys 70 i 80 a la ciutat de Barcelona. Que va foradar d'heroïna el seu braç i de tinta centenars de papers. Ideòleg i compositor del grup Bocanegra, vídeo-experimentador del programa Glasnost de TVE i autor de 50 cançons d'amor i droga que narren la seva homosexualitat, les addiccions punxants, la mort, la sida i l'entorn rural de la seva estimada Vallclara, el poble que va triar per reposar eternament.

Sales va ser un artista que fins 10 anys després de la seva mort no va trobar el seu lloc i el seu públic, encara avui continua essent un desconegut per bona part d'un país. Per això, a continuació us convido a fer un recorregut per la seva vida i descobrir com va viure aquells anys, com els va explicar i retratar a partir de les seves pintures i els seus poemes. Un recorregut que fem de la mà del seu germà Joan Sales, de la seva amiga Lourdes Martorell i del músic Víctor Obiols. Tres persones que van viure l'univers Pepe Sales en primera persona. Des dels primers dies al barri de la Bonanova fins al dia que la Sida se'l va emportar, per sempre, al poble de Vallclara.

"I és que em moro, que em moro, cada dia més malalt".

Infància i Joventut. Les primeres passes.

[...] tu no saps res de mi,
tu no saps.
Tu no saps res de mi [...]

El Miseret. Bocanegra, 1986

Som a finals del mes de març de l'any 2018 i estic mirant el carrer des de la finestra d'un pis del carrer València, al barri de l'Eixample de Barcelona. Entre els carrers Girona i Bailèn, a tocar de l'avinguda Diagonal. És un pis que he llogat fa tres anys i que té les parets dibuixades. Dues dones nues, una que es recolza a la porta de la cuina i l'altra que descansa, amb posat sensual, damunt de les dues portes balconeres que porten al pati interior. Un skyline de Barcelona, molt més antic que els que dibuixava Mariscal, decora tota una cantonada del pis. Amb la Sagrada Família, Colón, Montjuïc i el Tibidabo en línia sobre el llit on dormo cada nit.

Observo si veig tombar la cantonada a la Lourdes Martorell i el Joan Sales. La primera va viure molts anys entre aquestes mateixes parets pintades, i el segon és el germà de qui les va pintar. Els he convidat a passar la tarda per a que m'expliquin qui és el Pepe Sales. Aquest artista que tothom desconeix i que a mi, des de l'any 2015, em té fascinat. He rebuscat webs, he remenat biblioteques i he fullejat hemeroteques i les ressenyes són escasses. Així que he decidit anar a burxar aquells qui més el van conèixer. La seva íntima amiga i el seu germà petit.

Els rebo amb dues cerveses mentre s'excusen pel retard. La Lourdes, a qui tothom coneix per Lulú, s'ha quedat xerrant amb la mestressa de la merceria dels baixos, que es manté intacta des del dia que ella va baixar l'últim moble per les estretes escales d'aquest edifici. Em lamento, ara, no haver gravat la cara d'ella quan ha entrat per la porta, anys després, i ha recordat aquells anys compartits amb el Pepe en aquest pis. Confio que us ho pugueu imaginar.

La Lulú s'ha quedat embadalida en veure que les parets segueixen igual. Ha començat a recordar assenyalant cada racó del pis, mentre indicava què hi tenia posat ella en aquell lloc. M'explica que durant un temps ho va tenir ple d'escultures que feia el seu avi. També que va estar més d'un any sense pagar lloguer mentre arreglava el pis i m'indica, amb un somriure i gairebé una llàgrima per ull, on dormia la persona de qui vull saber la seva vida, el Pepe Sales.

Passada l'emoció de la retrobada, el Joan Sales em pregunta de què va això del Pepe que estic fent i en què em poden ajudar ells. Li explico i comencem el viatge... Com l'heroïna que recorria la sang un cop l'agulla havia penetrat la vena de Pepe Sales, nascut Josep Sales Coderch, un diumenge 4 de juliol de 1954 a la ciutat de Barcelona.

Fill d'un home de números, el matemàtic Francesc Sales i de Victòria Coderch, el Pepe caplleva enmig del barri de la Bonanova, al carrer Teodora Lamadrid, a tocar de la plaça Bonanova. Un barri de xanfrans d'or, amb grans portalades, balcons pomposos i cases que acumulen molts milers de pessetes en mobiliari. Una zona on durant la infància de Sales hi viuen les famílies més benestants de la ciutat, com la seva, de tretze membres i de fortes conviccions cristianes on ell, des de ben petit, se situa sempre al centre de tot.

És el vuitè d'onze germans i ocupa la posició del mig a la llitera que comparteix amb els seus altres germans Ramon i Joan, que ordenen el descans per ordre d'arribada al món. El Ramon a baix, el Josep, al mig, i el Joan, a dalt. I és aquí, en la relació d'aquests tres germans que comparteixen generació i llit, quan comença a germinar la llavor que convertirà el Josep en Pepe Sales, l'artista.

Són els anys que el Ramon està estudiant el batxillerat superior i es dedica, obsessivament, a fer quaderns de les obres d'art que li expliquen a classe. Retalla llibres i revistes i ho va enganxant i classificant en llibretes que el Josep observa encuriolit. Mentrestant, a l'habitació del costat, un altre dels seus germans, el Juli, també passa les hores dibuixant a carbonet. Làmines i làmines. I el Josep, amb aires tafaners, sempre fixant la mirada lluny de la seriositat i l'ordre que marquen els seus progenitors, queda embadalit davant d'aquells traços que esbossa el germà gran.

Al seu cap tot són làmines, dibuixos i llibres. No vol saber res de les tasques domèstiques que comporta la convivència amb dotze persones més i que toca repartir entre tots. El Josep para taula malament i quan renta plats hi deixa brutícia expressament perquè no li tornin a encomanar la feina.

En un primer moment, impregnat per aquesta pretensió artística que té la família Sales —el seu tiet és l'autor de la cèlebre novel·la *Incerta Glòria*—, vol estudiar arquitectura, però a mesura que passen els dies i coneix noves amistats, l'olor de marihuana i haixix es fa present, el desvia de l'objectiu i ja no sap ben bé quin camí escollir.

Som a mitjans dels anys 70 i el Josep viu els primers anys de la seva joventut. Barcelona encara és gris i just es desperta del malson franquista. Són temps on l'activitat contracultural a la ciutat comença a florir. A la Sala Zeleste, del carrer Plateria, i a la Cova del Drac, del carrer Tuset, músics com Jaume Sisa, Pau Riba o Guillem d'Efak estan fent les primeres passes de la seva carrera artística. Al Raval hi acaba d'aterrar un desconegut Roberto Bolaño, mentre surten de la impremta les primeres edicions de les revistes *Ajoblanco*, *Star*, *Disco-Express* i els cossos més joves, acabats de sortir del forn, comencen a experimentar noves sensacions gràcies a les drogues com LSD o l'heroïna.

Uns anys on la presència física del Josep imposa. És guapo, s'expressa molt bé i s'adona ràpidament que té una manera singular de captivar la gent i d'hipnotitzar-la. Estudia a la Salle de la Bonanova, a quatre passes del portal de la casa familiar del carrer Teodora Lamadrid, en una escola de ricatxos sense ser-ho del tot. I és aquí on gràcies a la seva capacitat d'encisar, enreda els que tenen més poder i els més rics de la classe perquè siguin els seus amics. Un d'ells es diu Jean. És alt, porta tatuatges i és fill del senyor Legrian, el dels sabons Moussel. Hi forja una amistat que els fa inseparables durant els últims anys del batxillerat a La Salle i més enllà. Viatgen junts a Formentera i a Fuerteventura i fins i tot en més d'una ocasió fan de mules en petites quantitats de droga per la ruta Sitges-Barcelona.

Amb aquests *hermanus* de la Bonanova comença a explorar l'univers de les drogues. Primer haixix i més tard heroïna. I a les nits és convidat a tot arreu. A totes les cases on hi ha festes volen que hi vagi el noi alt, guapo, de cabells llargs i amb barret que és el Josep.

El conviden perquè no molesta enlloc i és discret. Entra a les cases, busca la millor butaca arraconada i es passa la festa assegut fumant porros i dibuixant, fumant porros i dibuixant, fumant porros i dibuixant... i el més important és que el conviden perquè no els hi roba les ties. Ell no es dedica a follar-se les guapes perquè ja sap que és homosexual. I així passa la primera etapa de la seva joventut. Entre viatges, drogues i dibuixos fins a l'estiu de l'any 73, quan el nen Josep Sales ja és Pepe Sales i el tanquen a La Modelo perquè l'han enxampat amb droga.

El Joan Sales i la Lulú Martorell, asseguts davant meu m'han transportat en 20 minuts 50 anys enrera i necessito respirar després d'aquesta injecció de Pepe Sales. La conversa ha quedat emboirada pel fum dels quatre cigarrets que han encès i que han ajudat a crear ambient i a fer-me una idea de com era aquest mateix espai quan hi vivia ell. Un ambient amb olor de tabac i haixix.

El Joan parla del seu germà amb el mateix entusiasme què els nens parlen dels seus germans grans a l'escola. Segurament així ho feia ell també, però 25 anys després de morir-se el Pepe el continua definint igual.

– Potser no està bé que ho digui jo, perquè sóc el seu germà. Però sempre he considerat que el Pepe era un puto geni –confessa el Joan.

La presó. Una joventut entre reixes.

Hi ha uns dies clàssics en el meu navegar que em donen una certa decadència per tot, i sobre tots els valors que ells estimen em sento rebel, perquè si algun instint em fa sentir que el que anomenem comèdia de la vida no és una ficció i és opressora i la vida d'uns és la vida de tots en els seus caps i no tinc llibertat, crec que en aquest país em sentiré sempre presoner.

Diari de Pepe Sales, any 1979.

El pis on va viure el Pepe i que ara tinc el plaer d'habitar és màgic. Fa tres anys que vaig entrar-hi per primera vegada i si no fos per les necessitats bàsiques d'anar a treballar,

comprar i que et toqui el sol, no n'hagués sortit. Us heu d'imaginar un pis de l'Eixample, ni gran ni petit, amb les mínimes parets possibles. Les justes per aguantar el sostre i prou. Les que aguanten la porta de la cuina, la d'un lavabo i la d'un petit estudi que, com sempre, ha acabat convertint-se en traster. Al centre de la sala hi tinc posada una taula de 3 x 2 on encara seguim asseguts, un a cada punta, la Lulú, el Joan Sales i jo.

Tinc ganes de continuar el viatge. Els explico que centenars de vegades he posat a Google, aquests dies, Pepe Sales i m'han sortit articles del recent tancament de la presó Model amb un llistat dels presos VIP –si és que hi ha VIPs en una presó– que hi van estar tancats.

Ara és juliol de l'any 1973. El Pepe acaba de fer 19 anys i ja en fa més de dos que consumeix drogues. La seva generació les ha estrenat, a ell l'han seduït i les estima però ben aviat el porten a la trena, quan els grisos l'enxampen una tarda a la sortida de casa seva, després d'un xivatasso, amb tres xines de xocolata a la butxaca. El mateix dia també detenen al seu amic Jean Legrain i els condemnen a tots dos a 1 any i 3 mesos a La Model.

La seva estada entre reixes coincideix amb la miserable matinada que el règim franquista executa, el mes de març del 74, a Salvador Puig Antich. Un fet que el marca de per vida i del que promet venjança a l'Estat. Diu que per cada mes que s'ha passat a la presó, estarà un any sense treballar. I ho compleix amb escreix, mentre es justifica dient que la societat és tan rica que es pot permetre tenir penjats com ell que no fotin brot.

Dins de la presó, a través dels advocats del Legrain aconsegueixen que a ell i al seu amic, els apartin lluny de la cel·la de qui ha xivat a la policia que ells dos consumeixen i trafiquen petites quantitats de droga. I aconsegueixen també compartir cel·la. Un espai petit i fosc que el Jean i el Pepe decoren al seu gust, el primer amb un pòster publicitari dels sabons familiars i el segon amb retrats que hi esbossa a les parets.

Entre els barrots d'una Model, que cada cop es veu més plena de presos que se'ls aplica la ley sobre peligrosidad y rehabilitación social -una reforma de l'antiga ley de vagos y maleantes- l'amenacen de mort. Un delinqüent revoltat i apuntant-lo amb un ganivet

assegura que el vol matar sense tenir-ne un motiu concret. Fins que el Pepe, armat amb les seves qualitats captivadores, hi estableix una conversa cara a cara amb l'únic objectiu de convèncer-lo que no ho ha de fer, que no l'ha de matar. I el delinqüent revoltat es rendeix.

Tancat a la cel·la, el Pepe passa les hores i els dies llegint. S'ho llegeix tot. Més del que ha llegit a casa seva en tots els darrers anys i més, segur, del que toca per l'edat que té. Només 20 anys. Potser no està enlloc més tranquil que tancat dins d'aquesta cel·la. Va repassant Plató, i va descobrint escriptors com Ezra Pound, Beckett, Phil Roth i Asimov. Surt de la presó i torna a casa amb totxos de llibres. Unes lectures que li serveixen d'una gran font de coneixement i que l'ajuden a tenir una memòria visual i conceptual molt aguda i envejada per tot el seu entorn.

Dins de la presó, fruit de la relació amb altres presos, de les injustícies viscudes, de relacionar-se amb assassins i delinqüents entra en contacte amb tot un llenguatge taleguero que li dóna una altra dimensió i que ja no abandonarà mai més en els seus poemes. Un exemple d'això és el seu poema 'Era Perkins', que escriu a Barcelona l'any 1981.

ERA PERKINS

Són sis picos en cadena
que ens vigilen a la trena
per què no marxem
si som innocents

És tot verd el meu xabolo
s'anomena la lechuga
tancat dalt del palomar
jo vull marxar

És un xota el tal fulano
quinze dies de xupano
per què no marxem
si som innocents

Només queda fer el majara
jo no pago aquesta mort
sóc innocent
jo vull marxar

Fugim tots de la Modelo
la justícia és un camelo
perquè no marxem
si som innocents

Era Perkins, Era Perkins
era Perkins, l'assassí.

Les drogues. El primer gran amor.

Ara mort de fred, ara transpirant la primera mamada, quan de cop i volta es donen a conèixer els budells que sento com es recargolen i acumulen líquid que per un conducte o un altre pressento volen sortir, si tinc temps arribaré a posar el cap dintre la tassa i no quedarà aquest cop res tacat i al tirar de la cadena una suor freda invadeix tots els meus ossos i decideixo de quedar-me sentat al taburet del water quan la boca s'omple de saliva i el procés de vomitada verdosa biliar comença de nou. 1 hora de ratràs, l'ànsia ja és desmesurada, maleït, maleït revenedor que de la meva angoixa en fas el teu negoci i deus estar tardant per tal de trobar qualsevol tall per posar-li al fatídic cavall que pagaré més car que pols de diamant i tindrà més del 80% de papilla de nen però l'altre 20% porta-me'l ara que ja fa dues hores que espero i desitjo matar l'estúpida lucidesa depressiva que em fa plorar per qualsevol cosa; vull calor pels meus ossos i calmar aquest rampant dolor d'espatlla.

Diari personal de Pepe Sales. Any 79.

Seguim al pis del carrer València. Amb el Joan i la Lulú, ell assegut a la meva esquerra i ella de front, fa més d'una hora que parlem. No han parat d'explicar-me anècdotes i vivències amb el Pepe. Gairebé no em cal preguntar, ells mateixos van construint un relat cronològicament, els hi surt a raig.

Les primeres referències que vaig tenir del Pepe van ser que era un paio que pintava i que es drogava. Després vaig saber que va ser músic i poeta. Però l'etiqueta de les drogues és la primera que li veus penjada. Per això vull que em parlin de la seva addicció.

He tret de la nevera tres cerveses més que ens han d'ajudar a passar l'estona de conversa que encara ens queda. M'incomode endinsar-me i preguntar a dues persones tan properes al Pepe per la seva addicció a l'heroïna. Però els veig tan predisposats a parlar-ne que m'atreveixo a preguntar com era el Pepe heroïnòman.

– El Pepe era un jonqui molt singular –diu la Lulú. Ell no era d'aquells que atrauen d'altres jonquis. El dia que portava aquí al pis algun amic que també es punxava et demanava perdó mil vegades.

– Tot això de l'heroïna sempre li va donar una pàtina de superior. A vegades havies de dir-li Pepe, baja de la nubes y vuelve al mundo de los humanos, por favor –afegeix el Joan.

A principis dels anys 70 les drogues han arribat a la ciutat de Barcelona i han calat en joves que just comencen a sortir del niu. I el Pepe no n'és una excepció. Amb els amics i alguns companys de La Salle de la Bonanova han començat a fumar xocolata i maria. Unes calades que són la porta d'entrada a un altre món més obscur: el de l'heroïna. És la droga de moda d'uns anys que fan estralls entre la població més jove que es mou intensament pel moviment underground barceloní. Una època narrada amb molta sensibilitat al documental *Morir de dia*, de la guionista i realitzadora Laia Manresa. Una obra on retrata la relació amb l'heroïna del mateix Pepe Sales i d'altres tres artistes coetanis: Pau Maldivo, escriptor, periodista i germà de l'expresident Pasqual Maragall; de la fotògrafa Mercè Pastor, parella del cantant Pau Riba i de Juanjo Voltas, pintor i poeta

com Sales. La desolació d'una generació perduda en una espiral d'experimentació que se'ls acabarà menjant a tots. Una fera ferotge.

LA FERA FEROTGE

Estic escapant-me
d'una dona salvatge
que em dóna guerra
que em mata a marxa
És una fera salvatge
És una fera salvatge

Vull que no em cusi
i que no em deixi tan mono
jo sé que és maca
però també sé que és fatxa
És una fera salvatge
És una fera salvatge

Gela els meus ossos
ja no em conec la cara
jo sé el que es paga
és el preu d'un ostatge
És una fera salvatge
És una fera salvatge
Encomana-m'ho
viure sense tu

La fera Salvatge, Vallclara, 1988.

En aquest anar i venir de drogues, l'any 1976, durant una nova batuda policial, al Pepe l'enganxen per segona vegada amb paperines a les butxaques. Aquesta vegada, però, li ofereixen evitar la presó a canvi de sotmetre's a un tractament experimental de

desintoxicació a l'Hospital Clínic de Barcelona. Així, d'entre totes les seves facetes, també s'hi pot incloure la de fer de conillet d'índies en la investigació d'una nova droga per desintoxicar els heroïnòmans.

Però l'experiment ha fracassat, el Pepe surt del Clínic més enganxat del que hi ha entrat. Durant deu dies li han estat subministrant un gram diari. L'heroïna és l'única droga que consumeix, juntament amb l'haixix i el cànnabis, que per ell són secundàries. La coca no li ha interessat mai i als borratxos no els vol ni veure. Roda a gran velocitat per un cercle de xeringues, agulles i cavall del qual no pot -ni vol, de moment- frenar. Però és un cercle exclusivament Sales. Només vol ser-hi ell, no deixa que ningú del seu entorn hi accedeixi. Només ell pot cavalcar el deliciós cavall. Si veu que algun amic passa la frontera i es punxa, ell s'enfada. Un esperit protector cap a l'entorn més íntim que mantindrà fins als últims dies.

Passen els mesos i les drogues sobrepassen totes les seves prioritats i es col·loquen en primer pla. El tema és omnipresent matí, tarda i nit. Ho viu amb tanta intensitat que els tiros de cavall acaben condensats en meravelloses líriques, com la cançó Nocturn.

NOCTURN

Sembla nocturn però això no és vera
jo visc d'esquena a la nit.
Em va el matí
des de les nou a quarts de deu.
Conec un noi que ja a aquesta hora
sap calmar-me el meu neguit,
s'ho fa molt bé, no té problemes
sap conèixer bé al client.

Pensa en fugir si es desenganxa
pensa en fugir amb els doblers
Pensa en fugir quan tingui plata
Vull anar-me'n amb ell

vull anar-me'n amb ell
Oh, Déu meu, com l'estimo al meu camell.

Feta la llei, feta la trampa
jo visc la guerra del verí
Però això és així, i a mi m'agrada
com voldria fer-lo etern
Pensa en fugir si es desenganxa
Pensa en fugir amb els dobers
Pensa en fugir quan tingui plata
Vull anar-me'n amb ell
vull anar-me'n amb ell
Oh, Déu meu, com l'estimo el meu camell.

Nocturn, Barcelona 1985.

Però no només el líquid que es barreja amb la seva sang l'ajuda a crear. Amb la xeringa, un cop ha sortit a l'exterior del seu cos, fa vessar la sang de l'agulla sobre el paper i dibuixa. La xeringa és pinzell i objecte de deliri alhora. La droga està marcant la seva vida. I juntament amb la seva condició d'homosexual l'estan convertint en un artista maleït.

A principi dels 80, després de molts anys d'addicció, el Pepe es vol curar. Per això, el març del 1981 ingressa a la Mútua de Terrassa per començar un tractament de desintoxicació que l'ha de transportar a una nova vida.

I després què?. Doncs bé, quan comenci a treure'm del cos la maledicció que fins ara m'esclavitzava he de pensar seriosament sobre això; treballar, on? viure, on? Moltes preguntes esperen des de fa anys resposta i els tòxics o la por a un nou fracàs retrassen la decisió de canviar de vida o morir.

Diari de Pepe Sales. 12 de març de 1981.

Els primers dies a la Mútua de Terrassa els passa amb malestar, dolors i les suors del clàssic mono. Passa les tardes llegint la revista Entrevista mig assegut al llit, combinant

Fortunes i Ducados i escrivint al seu diari personal com és el seu dia a dia aquí. Descriu les converses que té amb el Dr. Mengual, el metge que el cura i amb els altres pacients, companys de planta: el Marcial, la Nuri i la Esperanza. Narra les visites que li fan els seus germans Juli i Joan. I tampoc deixa de dibuixar.

Tothom vol que li faci retratos. El refrany del monjo: "si vives en comunidad no enseñes tu habilidad" s'ha acomplert. Aquest matí he dibuixat al Matias i prou. L'avantatge de relacionar-te amb la gent en un semi-manicomi és que pots tallar per la cara a la gent i tot queda sota l'excusa dels nervis. Pot semblar una passada però ja van 5 dibuixos que regalo i 3 més que demanen retrato.

Diari de Pepe Sales, 16 de març del 1981.

A cap de poques setmanes abandona Terrassa però no l'addicció a les drogues. Anys després, torna a punxar-se. A causa de la seva addicció, el Pepe i, de retruc, l'inseparable germà Joan són apartats de la família. Ja no se'ls convida ni als dinars familiars, ni als casaments dels germans, ni a les comunions dels nebots. Però ells s'hi resisteixen i s'ho miren tot des de la distància.

Al casament d'una cosina, a l'església de la Concepció del carrer Aragó de Barcelona, s'hi han presentat per sorpresa. Han pujat al Ford Fiesta del Joan i s'han plantat a la vorera frontal per presenciar el casament. Una imatge per emmarcar. Els dos a una banda del carrer plorant dins del cotxe i la resta de família a l'altra banda, a la porta de l'església, celebrant el casament contents.

I és que el problema familiar ve perquè el Pepe, quan va cec, és lúcid i controla perfectament. És capaç de parlar de les estructures dissenyades per Le Corbusier o, fins i tot, d'analitzar detalladament un tema candent en aquests moments com el cas Banca Catalana. I això irrita molt als altres. Té aquest punt antagònic. Et mira amb unes pupil·les que de tan dilatades no distingeixes ni el color dels seus ulls i segueix conservant la capacitat de parlar dels temes amb matisos. Les germanes grans i els pares no poden aguantar que el *pobre Josep* tingui un comportament normal essent un drogoaddicte. I a ell això el marca. Tot i que de la família, en els seus textos, en parla poc. Les úniques paraules les escriu al seu dietari quan està ingressat a la Mútua de Terrassa l'any 81.

Penso que aquesta (...cura?) ha tornat a fer bàndols a casa. El que és una bronca per altra part. No sé a què vénen totes aquestes molèsties si durant anys els ha importat un pepino el que jo pogués patir o no, pensen que les drogues és com anar de putes o sigui que per ells era un putaïnòmano, que ja és el màxim del degenere.

Diari de Pepe Sales. Març del 1981.

Amb la protecció de qui estima un amic i no vol sentir-se còmplice de la seva addicció, la seva amiga Lulú Martorell li demana que, si es vol seguir punxant, no ho faci al seu pis. Amb ella comparteix des de l'any 1983 fins al 1992 el primer pis de l'edifici ubicat al carrer València, 325. Ell ho compleix i baixa a punxar-se al bar de la cantonada, es fot el *pico* al lavabo, llegeix el diari i quan ja va col·locat puja a casa per explicar-li a la seva companya de pis. S'asseuen un a cada cantonada del sofà i ell va explicant les notícies del dia amb tot detall. Va al gra, tria el més interessant i ho narra farcit amb el seu sentit de l'humor que tant fa riure a la Lulú. És un conversador envejable, d'una capacitat fabuladora sorprenent, i té la virtut d'explicar històries increïbles i versemblants, en una barreja estranya de realitat i ficció.

Els seus amics cada cop li insiteixen més que ha de començar a deixar aquesta addicció. Però ell s'hi resisteix. Perquè el problema del Pepe no és consumir cavall sinó haver-lo de deixar. Quan no té cavall tira amb els substitutius. De tant en tant amb vàliums i molt sovint amb codeïna que va a buscar a les farmàcies. El Pepe és un expert en lligar-se farmacèutiques que li puguin subministrar codeïna. Si hi accedeixen, les adora. Si no, són un monstre. D'aquí neix el Cristo de les Farmàcies que converteix en cançó, poema i pintures. Perquè el Pepe escriu tal com pinta i pinta tal com viu.

CRISTO DE LES FARMÀCIES

Perdona'm Senyor
estava molt sol
buscava consol
sóc jo, Senyor.

Com puc anar tan cec
a baix al carrer
la llum de neó
ets tu, Senyor

Perdona'm Senyor
patíem dolor
i ens vau dir que no
receptes, Senyor

Vostè no m'ha vist
tu i jo som el Crist
no vull més passió
Sóc jo, Senyor
Sant Cristo de les Farmàcies
digueu-li al botiguer
que em dongui la metzina
o tregui la creu del carrer.

Però finalment, turmentat perquè no pot més, el Pepe ha decidit fer una retirada al poble de Vallclara, a Tarragona, per desintoxicar-se i sortir d'aquest bucle de camells i farmàcies que el té presoner a Barcelona. Som a l'any 88 i aquí no té els camells a tocar ni coneix cap farmacèutica. Durant la seva estada a Vallclara es confessa, bolígraf en mà, davant la seva llibreta:

El poble és com un bressol antic on de nen dormia. M'és familiar però llunyà en la memòria i una nova dimensió en l'era de la telemàtica s'obre davant meu del món rural i m'hi trobo bé i és aquí on vull viure costi els esforços que em costi d'adaptar-me a aquesta vida.

He fet dues cançons d'ençà que sóc aquí. Una country "sóc dalt la plantada" i una altra escatològica de marxa urbana (de fugida, més ben dit) "don ramon" o "més que mai".

No he començat a pintar. Preparo teles, netejo pinzells però un abisme de serenor que no tinc sense narcòtics encara em separa del que ha estat per a mi la pintura, un art massa visceral i directe com perquè em tremoli el pols enfront la tela i m'histeritzi no aconseguir la pau i la serenitat que ara em fa falta.

Diari de Pepe Sales, any 1988.

Bocanegra. La poesia feta cançó.

"Ningú fa cançons per ningú"

Pepe Sales, 1989.

El sol enfoca amb massa potència per ser la tarda d'un dimecres del mes març. M'ha agafat desprevingut i no porto les ulleres de sol a sobre. Acabo de creuar el Passeig de Gràcia i m'he parat a llegir un cartell que anuncia l'exposició D'ONES: (R)evolució de les dones en la música. Estic fent temps per arribar a les 5 a la cita que tinc amb el Víctor Obiols a Via Augusta, 20. El Víctor és músic i va fundar amb el Pepe el grup Bocanegra l'any 1984.

Després de pujar fins a la setena planta de l'edifici em trobo esperant el Víctor a la consulta del seu germà, que és psiquiatre. M'observa fixament un pacient que de tant en tant fa que no amb el cap d'una forma inquietant. El del seu costat té un tic nerviós al peu que sembla que estigui marcant el compàs. Per un moment he recordat aquell acudit de l'Eugènio, d'un que va al metge perquè li curin els tics. I m'he imaginat què pensaria el Pepe si sabés que un noi, per explicar la seva història, espera el Víctor a la consulta d'un psiquiatre. Pobres pobres, que els donin pel cul. Segur.

El Víctor arriba tard, però arriba. Està refredat i comencem la conversa amb el clinc clinc, de fons, de la cullera que remena un frenadol dins un got. M'ha fet entrar en una gran sala d'estar, molt lluminosa i decorada amb molt de gust amb grans finestres que donen a Via

Augusta. A les parets hi distingeixo algun Miró i dissimuladament, mentre el Víctor parla, hi busco algun Pepe Sales que finalment no aconsegueixo localitzar.

M'explica amb el seu to pausat i tranquil que la primera vegada que va coincidir amb el Pepe va ser cap a l'any 1982 al pis del seu germà Joan Sales, al carrer Entença. Entre Diputació i Consell de Cent. Davant de l'escola Joan Miró.

– El Joan era amic del meu germà i moltes vegades sentíem a parlar del Pepe. Un jonqui molt underground, que havia estat a la Model i tal. I aquella tarda al pis del Joan ens vam conèixer. Era un paio molt genial, molt enginyós i molt irònic. Vam connectar de seguida.

Aquella tarda de desembre del 82, asseguts a casa del Joan la passen parlant de llibres, de poetes, de música i de més música. El Víctor li explica que té un grup que es diu Víctor Combo i que molt sovint fan concerts per diferents garits de Barcelona, que vagi a veure'ls un dia. El Pepe no s'ho pensa i es presenta al següent concert programat dels Víctor Combo.

Mentre això passa a Barcelona, a l'escena musical internacional ho estan petant els King Crimson, un grup britànic de rock progressiu que agrada i influencia al Pepe i al Víctor per igual. Les casualitats han fet que el lletrista dels Crimson, el Pete Sinfield, és parella de la Mariona Rosell, una model que ha conegut el Pepe en una festa a Barcelona, de la que s'ha fet molt amic i que gairebé s'ha convertit en la seva musa.

El Pete i la Mariona, viuen i es mouen per l'entorn hippie del Pla de Mallorca, en un poblet que no arriba als 1000 habitants, Santa Eugènia. S'acosta el Nadal de l'any 1983 i el Pete està a punt de fer 40 anys i els convida a passar uns dies a les illes que així aprofitaran per celebrar el seu aniversari plegats. El Pepe i el Víctor, que s'han tornat cul i merda, no s'ho pensen. Fan les maletes i agafen l'avió amb destinació Mallorca per estar-s'hi uns dies.

L'ambient és tan agradable i la connexió entre aquest quartet d'artistes és tan gran que l'estada s'allarga gairebé 4 mesos. En una habitació de l'apartament mallorquí el Pete hi té l'estudi de so on escriu i compon les cançons del seu grup. I com dos nens, el Pepe i el

Víctor juguen amb les guitarres i es canten mútuament els versos que ells mateixos escriuen. Coneixedors del talent que desprenen i de la bona sintonia que posseeixen comencen a imaginar-se un futur als escenaris. El Pepe escriurà les cançons i il·lustrarà les portades dels discos i el Víctor s'encarregarà d'aconseguir músics per formar la banda i de cantar les lletres de Sales.

Un dels matins de la seva estada a Santa Eugènia el Víctor es desperta amb malestar i el metge li diagnostica una faringitis. La cura la troba en unes pastilles per llepar d'un color fosc que deixen el paladar i la llengua negra i la casualitat ha fet que en aquest mateix moment estiguin decidint un nom pel projecte que tiraran endavant només baixar de l'avió a Barcelona. La Mariona ho ha vist clar: el grup s'anomenarà Bocanegra per les pastilles que s'acaba de fotre el Víctor.

L'estada a Mallorca acaba i tornen a Barcelona molt endollats i amb ganes de fer moltes coses. El primer que fan és contactar amb el Pepe Lopez Jara, que toca el baix amb Los Burros, per gravar-hi una maqueta. Per fer sonar aquelles cançons el Víctor ha contactat també amb el Roberto Gamaza perquè toqui la bateria, amb el Rafa Toledo per fer sonar les cordes de la seva guitarra i ha comentat al Coque Vazquez si vol tocar-hi els teclats. Cap d'ells s'ho ha pensat, tots han dit que sí i Bocanegra ja és una realitat.

És l'any 1986, la formació està cohesionada, el grup funciona i decideixen gravar el primer LP que s'ha de titular Bocanegra U amb el que faran una petita gira per Catalunya. Entre els concerts d'aquesta gira hi ha programats durant el mes de juliol 5 nits seguides de concert a la plaça del Rei de Barcelona, en el marc del festival GREC, que ja fa 10 anys que ha començat a celebrar-se a la ciutat. És la gran oportunitat dels Bocanegra i omplen la plaça durant 3 nits seguides. Les altres dues restants la plaça queda buida, però no per falta de públic sinó per culpa de les queixes dels veïns, gens acostumats a escoltar música en directe sota la finestra de casa en ple barri Gòtic.

Després de l'èxit de les tres primeres nits i de no deixar-los actuar les dues nits que faltaven, el Pepe i el Víctor es planten en persona al Palau de la Virreina, on hi ha l'Institut de Cultura de l'Ajuntament, amb el contracte imprès, a reclamar els dos concerts que no els han deixat fer. Els exigeixen una alternativa, però surten de la Virreina sense una

resposta clara. No és fins al cap d'uns dies que els proposen tocar dues nits a la sala Zeleste com a compensació per no haver pogut acabar els concerts a la plaça del Rei.

Així, els Bocanegra fan uns dels últims concerts de la mítica sala del carrer Plateria abans de ser tancada per anar al Poblenou i convertir-se en Sala Razzmatazz.

Després d'aquests concerts, ja l'any 1988, el grup es planteja gravar un segon disc que finalment no prospera. El Pepe, des de Vallclara, ja escriu en el seu dietari la mandra que li provoca el dia a dia del grup, tot i estar motivat per aquesta segona etapa que ha d'arribar amb el nou disc.

Ha trucat en Víctor, hi ha problemes financers amb la banda i el seu management amb la Xata ha estat ruïnós. Vol que baixi el divendres per aclarir els comptes. No en tinc cap ganes de fer-ho però he de vetllar pels meus interessos més artístics que monetaris i poder gravar d'una vegada una pila de cançons que ja estan maquetades amb el Coque. Em fa il·lusió la nova etapa, més que el que em fastigueja la dissolució de l'antiga. Si cal donar la cara es fa, però no voldria quedar-me un altre cop a mig camí del què vull en aquest gènere. Confio totalment en el Coque, però veig difícil solventar l'assumpte...

Diari de Pepe Sales, 28 de juny 1988.

Malgrat aquesta il·lusió que mostra el Pepe per a les noves cançons, el segon disc de Bocanegra mai veurà la llum. El Pepe està més enganxat al cavall que mai, el Coque també s'atipa cada dia i el grup no se sustenta per enlloc. El Víctor es desmotiva, marxa amb una xicota Holandesa a Rotterdam i el grup es dissol. Fins al cap dels anys, quan sembla que ja tothom ha oblidat Bocanegra i La Vanguardia del dissabte 26 de setembre de 1992 publica:

Después de seis años de silencio, Bocanegra, uno de los grupos clave de la escena musical barcelonesa de los últimos tiempos, reaparecerá esta noche en el remozado Sot del Migdia, en el marco de un ecléctico macroconcierto en el que compartirán cartel con la Fédération Française du Funk (FFF) y Els Pets.

Víctor Obiols, voz y piano, y Pep Sales, compositor, grafista y lúcido estilista a la sombra, formaron la columna vertebral de Bocanegra en 1985, cuando en Barcelona se empezaban a registrar los primeros borboteos del rock catalán. Enfocando la mirada hacia el terreno literario, y con los oídos bien abiertos, juntos construyeron un espacio tremendamente personal en el que el mestizaje musical sin concesiones daba justo cobijo a unas letras tan directas como bien tramadas.

I així ha estat quan el 27 de setembre de 1992, han reaparegut a l'escenari els Bocanegra amb una banda provisional i artificial. Hi han afegit una secció de vents i el Pepe fins i tot ha sortit a l'escenari a tocar algunes cançons, fins aleshores només havia sigut un membre a l'obra. En aquell concert la gent percep que entre els Bocanegra ja no hi ha aquell esperit de l'any 86, que omplia la plaça del Rei 3 nits seguides. L'Ajuntament, que es mostra eufòric després de l'èxit dels Jocs Olímpics que fa només un mes i mig que han acabat, els ha convidat en aquest concert per fer-los un homenatge. El Pepe comença a estar molt malalt i al Víctor i als altres membres els fa molta mandra tornar-s'hi a posar. Per això demanen a l'ajuntament que si volen que torni a actuar Bocanegra els hauran de pagar dos milions de pessetes. El que no tenien calculat és que l'ajuntament accediria a pagar aquesta quantitat de diners que ells no havien cobrat mai. Després d'allò fan dos bolos més. Un a Lleida i l'altre a Tàrraga i la Bocanegra es tanca per sempre més.

La conversa amb el Víctor s'acaba quan el rellotge que hi ha a la sala on som marca les 19:11. No només hem parlat del Pepe. També m'ha fet reflexions sobre la situació actual de la música que he hagut d'anar reconduint per seguir centrant el tema de la conversa. Però he aconseguit el que buscava, que m'expliqués com era el Pepe que ell va conèixer, a qui va tenir tan a la vora.

– El Pepe estava dotat d'una energia especial i fora de l'ordinari. -m'ha explicat només començar la conversa. Tenia un sentit molt agut del plaer en la creació de cançons i en la pintura, era una mena de bruixot.

Amb aquesta definició hauria pogut aixecar-me, dir-li que ja en tenia prou, gràcies, i marxar. Però m'hi he quedat per saber més de Bocanegra i del personatge que va confeccionar les seves lletres, les de l'àlbum Bocanegra U.

– Les seves lletres de cançó són una part important de l'univers que va crear el Pepe. En elles hi ha biografia personal, pensaments íntims –m'explica el Víctor. La capacitat verbal del Pepe era única.

Homosexualitat i Sida. Principi i final.

Lefa'm
lefa'm blau
àngel de nit
que passes de mi.

Jo de l'amor no sé què dir
En realitat era el coixí
L'àngel no hi és al dematí
i tan cols hi ha lefa en el llit
Viuen les nits, morin els dies

Però lefa'm
lefa'm blau
àngel de nit
que passes de mi.

Lefa'm, Mallorca 1984.

El Pepe té una facilitat insultant per entabanar a qui vulgui. Ja des de molt jove, caminant amunt i avall pels passadissos de l'escola La Salle de la Bonanova, comença a notar que es fixa més amb els *nanos* que amb les nenes. Ja nota que no és un home com cal, com li fa saber l'escola i també els seus pares.

HOME COM CAL

Home com cal el teu suplici
és el teu punt homosexual
Però aquest noi és més que vici
i ha capgirat tots els teus plans

Massa tart per la nit
ella sent que arriba a casa
plora pel seu marit
que ara se'n va amb nens al llit
i no li ha dit

D'un món a part la doble vida
d'un món a part sempre amagat
Però aquest cop vol sacrifici
No ha d'importar-te què diran

Massa tart per la nit
ella sent que arriba a casa
plora pel seu marit
que ara se'n va amb nens al llit
i no li ha dit.

El que era seu no ho coneixia
Tenen tres fills però tot és fals
No sap què fer, està al·lucinateda
Tia, t'han fet una putada.

Home com cal, Barcelona 1986.

El Pepe no és un noi de tenir relacions estables. Poc més d'un any és el que li dura la relació que manté amb el Rafael, un noi que coneix en un local d'ambient gai de la riera

de Sant Miquel i amb qui lloguen un pis a la ronda de Sant Pere per passar-hi les tardes follant i res més. La relació no passarà d'aquí.

A ell li van més les relacions esporàdiques. Per això, cada dilluns s'asseu, bevent una cervesa i fumant un cigarro rere un altre, a la terrassa d'un bar que hi ha proper a la parada de l'autobús que trasllada els treballadors de la SEAT, de Barcelona cap a la fàbrica de Martorell. Tranquil·lament els mira, els engalipa i se'ls endú al llit. Li és igual si són solters o parets de família. De fet, cauran en el parany més homes casats que solters.

El Pepe no és un gai com els altres. Ell viu l'homosexualitat d'una manera molt discreta. No vol estar en tota l'onda fashion i moderna que importen els gais d'Eivissa i que s'està posant tan de moda en aquesta Barcelona dels anys 70. Això sí, se solidaritza amb la lluita pels drets dels homosexuals i amb el moviment de les primeres dracsqueens.

Passen els anys i entre polvo i polvo, el Pepe s'enamora del Sió. Un treballador catxes que arregla un poste elèctric i que ell observa des de la finestra de la seva habitació, durant els mesos que passa a casa dels seus amics Mariona Rosell i Pete Sinfield a Mallorca, al poble de Santa Eugènia. Pel Pepe és un àngel, l'únic que pot calmar el seu dolor. Li dedica un poema que titula Ritme Teujà i tota una sèrie de quadres que el retraten fent la seva feina. És la imatge que se li ha quedat gravada a la retina i que va reproduint en sèrie constantment.

RITME TEUJÀ

Bull la cafetera
prepara-li el bany
Obre la finestra,
jo vull colacao

Truca a Barcelona
a casa del Joan
Però no contesten
on cony estaran

Posa-t'hi molt conyac,
fes-te un bon rebentat
Mira si a dalt del pal
el Sió s'està penjat
fent-se una palla per mi.

Jordi, Mariona i el Pete,
el Currito i el Black
Mayordomo, Nina i Bebet
i els tiets atacant.

Ritme Teujà. Mallorca, 1984

I d'entre tots els seus amors, un de platònic. El futbolista Ronald Koeman. O el Ronald Cuixes com ell l'anomena. El veu jugar i es posa calent, el troba molt sexy. El vespre del 20 de maig de 1992, el dia que el Barça guanya la seva primera copa d'Europa, està mirant el partit amb uns amics en una casa d'El Vilosell, un petit poble de la província de Lleida. Mentre el Koeman es prepara per llançar la falta el Pepe s'aixeca de la butaca i exclama: "Si m'estimes, marca, xato" I el Koeman va marcar el gol de la victòria que va fer el Barça Campió d'Europa. Com a homenatge, al final del partit, agafa bolígraf i paper i li escriu la cançó Virgo Vamp. Una cançó que és l'últim tema que canta en directe davant d'algú, l'any següent, durant un concert que fa a Lleida.

VIRGO VAMP

Digues-m'ho maco
com ho haurem de fer
Si he de buscar-te
de nit pel carrer
En un lloc calent.
Les teves cuixes.

Diuen que costes
un munt de milions
Jo només tinc
que pretensuins
i un ou calent
per cada cuixa

Virgo Vamp
Virgo Vamp
les teves cuixes em van
Virgo Vamp
Virgo Vamp
quan tot el camp és un clam

Marques de falta
un gol al Madrid
i tot el camp
es parteix el pit
Això és un gol
del Ronald Cuixes

Virgo Vamp
Virgo Vamp
les teves cuixes em van
Virgo Vamp
Virgo Vamp
quan tot el camp és un clam

Virgo Vamp, El Vilosell, 20 maig de 1992

Però mentre ell anava escrivint declaracions d'amor, que prenen forma de poema o de cançó segons d'on bufava la seva inspiració, nota que el seu cos comença perdre força.

Acaben de començar els anys 90. Barcelona, a l'espera dels Jocs Olímpics, s'està transformant a la mateixa velocitat que ho està fent el cos del Pepe. Fa dies que ha detectat l'aparició d'unes taques a les mans, i la seva proliferació en altres parts del cos el fan sospitar i se'n va cap al metge. El diagnòstic confirma les seves sospites. Com molts altres homosexuals i drogoaddictes de la seva generació, ell també és portador del virus de la sida. A partir d'aquest moment està infectat i vol assenyalar-ho. Per això decideix col·locar-se una creu blanca al pit, símbol de positiu, sobre la samarreta.

La malaltia el té pres a la ciutat encadenant ingressos a l'hospital. En una de les seves estades a l'Hospital de l'Esperança, curant-se a l'habitació 5221 escriu la cançó Quando Corpus Morietur.

QUANDO CORPUS MORIETUR

Cinc dos dos ú és l'habitació
on estem ingressats el Cecilio i jo
Estem espantats, tothom ha callat
es troba molt greu, molt malament

I la seva mare el gronxa
com gronxen les dones els nins

I la seva mare el gronxa
com dormen les mares els fills

I la seva mare el gronxa
com feu la Madonna a la creu

Diu el doctor que el Cecilio ja és mort
però la seva cara em somriu
Diu el doctor que fa estona que és mort
però la seva mare li diu,
és just si va néixer

que mori als meus braços
com fèu a la Madonna a la creu

Aquest sentiment-se t'ha caducat
fes-te tatuar Mamà
Però a l'últim moment hi ha necessitat
consol i pietat

I la seva mare el gronxa
com gronxen les mares als nins
I la seva mare el gronxa
com dormen les mares als fills
I la seva mare el gronxa
com feia la Mare de Déu
I la seva mare el gronxa
com fèu la Madonna a la creu.

Quando Corpus Morietur, Barcelona, 1992

M'explica la Lulú que Quando Corpus Morietur és una història real. El Cecilio és el noi que comparteix habitació amb el Pepe i la seva mare no sap que també està malalt de sida. La mare del Cecilio es pensa que el seu fill pateix una pneumònia i que aquesta vegada, com tantes d'altres, també sortirà de l'hospital refet. Els dos companys d'habitació tot i agonitzar s'expliquen les misèries. I en una d'aquestes xerrades el Cecilio confessa davant del Pepe la seva angoixa davant la mort que sentia propera i la solitud que patia en silenci des de feia tant de temps.

Glasnost. L'experiment final.

No tinc forces per canviar de vida
Massa covard tinc por a la mort per ser suïcida
Massa curiós del què serà,
de tot lo que mos pot passar,
fins i tot quan prometo ruïna.

No tinc forces, Vallclara, 1989.

Sovint, quan entro a casa miro fixament una pintura del Pepe que hi ha a la paret frontal que em trobo quan obro la porta. És un home assegut amb les cames encreuades i una mà aguantant-se el cap amb posat reflexionador. El Joan i la Lulú m'han explicat que és un retrat del Víctor Obiols i ara que m'he fixat en la cara ho corroboro. Mai ho havia fet perquè la vista es desviava cap al dibuix a llapis que hi ha estampat a la samarreta. És una altra dels molts dibuixos de Barcelona que ha fet el Pepe. Aquesta ens ensenya el port vell amb Montjuïc al fons. Les barques atracades al moll de la fusta i el telefèric sobrevolant-les.

Els anys 80 s'han acabat i el Pepe està eufòric. Malgrat la malaltia, està en la seva etapa més creativa. Dibuixa les seves Barcelones per tot arreu. A parets, samarretes i teles de grans dimensions. A la Lulú, que és periodista, li han encarregat que dirigeixi un nou programa a Televisió Espanyola i que té via lliure per escollir el seu equip. Ràpidament ella pensa en el Pepe i li ofereix ocupar-se de tot el grafisme del programa Glasnost, que es produirà des dels estudis de Sant Cugat i s'emetrà per a tot Espanya. Ell no s'ho pensa i decididament es posa a treballar en aquest nou projecte. Encara no sap, però, que serà l'última oportunitat que tindrà per expressar la seva creativitat.

El primer que fa només entrar a la tele és idear el disseny de la careta del programa. Amb un sol fotograma del curtmetratge "A Chant d'Amour" de Jean Genet, una mosca real mosquejant en directe i una tipografia copiada d'un disc de Rita Mitsouko fetes amb pagament l'medio, deixat eixugar, que són expulsades del quadre amb un telèfon de dutxa a pressió. Tot molt casolà i poc tecnològic. Tot i això, la capçalera del programa Glasnost guanya una menció especial en un festival electrònic i de vídeo digital que se celebra a Rochelle, França.

A partir d'aquesta careta descobreix que la seva imaginació no té límits. Les seves aptituds artístiques també donen per a crear obres amb llenguatge audiovisual. I des de TVE per a tot Espanya va escopint amb comptagotes el seu món de paranoies, on no només les pensa sinó que també les executa. Així se'l pot veure encarnant el personatge de Lo Jaume Ray en un Glasnost que es grava als Estats Units i que es converteix en la seva primera gran peça per al programa. Ho va pensar tot. Va escriure a cançó, la va recitar, va fer de protagonista i va dirigir les escenes.

LO JAUME RAY

Lo Jaume Ray
que treballa per la Dickmad Corporation,
una multinacional del perfum

L'han enviat a Nova York
per fer-se amb un ou.
El colló d'un rus
artista del porno,
el número u.

Ja s'ha fet el bisnes,
el tindrà al matí
Faran colònia d'hormones
trampa cosmètica,
estafa d'amants.

El rus que se'l posi de plàstic
goma ball molt divertit
Hauria d'estar content
però es troba fatal.

Pinyata d'ivori,
cornets de platí. Ja li va dir el metge.

ell fa temps que se'l va vendre,
la síndrome de l'ou.

Té diners,
ningú no el puteja.
Fa molt temps que ningú el renya,
és per això que se la juga
A veure això dels ous?

Lo Jaume Ray, Nova York, 1989.

A l'èxit d'aquest programa se li ha de sumar l'èxit d'haver aconseguit la visa d'entrada permanent i amb permís de treball als Estats Units. L'ha aconseguit mentint com mai a les preguntes dels lanquis. Ha negat que es drogués, que tingués antecedents penals i quan li han preguntat si tenia alguna malaltia, ha contestat gairebé amb posat ofès. I els americans s'ho han cregut. Ha mentit als qui millor menteixen. Pepe Sales ha aconseguit que TVE li pagui el seu deliri glamurós per Nova York.

Després d'aquest èxit firma un altre meravellós Glasnost. El titula Budapest i hi inclou tres cançons que escriu i grava expressament per l'ocasió. La primera d'elles l'anomena Moro Moro. Acaba de saber que està infectat pel virus de la sida i ja es troba molt malament. Pensa que li ha arribat l'hora i ho vol explicar.

MORO MORO

Jo és que em moro, és que em moro
cada dia més malalt.
I és que em moro, que em moro
cada dia més malalt.

La teràpia de l'aigua fa que suï sidral
i elimini toxines amb lo cares que van
i bavejo bavejo

i trec bava pel cap
és la fi del martiri
és l'enyor del deliri
és la cura a l'exili
què hem de fer Budapest.

La tortura dels nervis la resposta al neguit
Això no ho cura ni un cura això no ho cura ni Crist.
I em marejo em marejo
i em marejo amb el nas
de la fi del misteri
de l'enyor de l'exili
d'aquest meu putiferi
quin excés Budapest

Trobe reis dins l'aigua trobe sis, si de pics
També hi juga la sota tinc un trio ben trist
I em noquejo em noquejo
i em noquejo amb el puny
Tinc sirocco en el coco
tinc sirocco en la bul
Trobe cartes a l'aigua
És urgent Budapest.

Moro moro, Budapest, 1990.

Vallclara. La retirada definitiva**VALLCLARA**

M'he trobat al fons de la Vall Clara
M'he vist com un vell que mai no dorm
Que hi fa un home sol dalt la Plantada
sinó mudar pell com una serp
D'un vell cos brut a un nou lloc pur

Acció
Passió
Sóc jo
No cal penja's
però on és el pal
sóc jo senyor
que esper el que fos

He anat a fer un tomb per l'Arca Plena
He vist com un llop menja guineus
Què hi fa un home sol a la Parada
sinó esperar amb temps la seva mort
D'un vell cos brut
a un nínxol dur

Acció, Passió
Sóc jo
No cal penja's
però on és el pal
sóc jo senyor
que esper el que fos

Vallclara, Vallclara, 1988.

Giro el cap per mirar cap a la finestra i observo que comença a fer-se de nit. La ciutat s'apaga. El ritme de cotxes del carrer València ja no és el mateix que el de les sis de la tarda quan han arribat el Joan i la Lulú. Sobre la taula, la meua llibreta, la gravadora i les sis llaunes de cervesa. Dues arrugades com si amb elles haguéssim volgut fer una bola de paper i a les altres hi ha cendra, dels cigarrets que no hi han cabut al cendrer.

La conversa està arribant al final, i seguint l'ordre cronològic de la vida del Pepe, acabem parlant de la seva mort a Vallclara, dels seus últims dies en aquest poble minúscul de la Conca de Barberà.

Vallclara. 100 habitants. El municipi que compleix tots els atributs d'un poble petit situat als peus del monestir de Poblet. Un únic bar-restaurant a l'entrada del poble amb una terrassa amb morenes ombrejant les taules, un camp de futbol de sorra amb dues porteries sense xarxa i una petita zona d'esbarjo que encara conserva gronxadors de ferro. Quatre carrers empedrats -costosos de pujar si vas i fàcils de baixar si vens- amb cases que respecten l'estil arquitectònic de la primera que s'hi va construir. I una piscina amb més aforament que habitants. O com escriu el Pepe en un dels seus dietaris: "Vallclara, una piscina amb poble".

Acaba de començar el mes de juny de 1994 i el Pepe nota que la seva vida s'acaba. L'hivern ha estat lent i dolorós. Amb el pas dels dies ha empitjorat de la seva malaltia i està a Barcelona agonitzant. Tot va molt lent i molt ràpid a la vegada. Alternativament. Les hores passen lentes i el virus que corre per la seva sang ha premut l'accelerador. Des del llit, tapat amb un llençol blanc que només deixa al descobert el seu cap, demana als seus germans que el portin a Vallclara. És conscient que viu els seus últims dies i vol morir-se allà.

En aquest petit racó fronterer entre les províncies de Tarragona i de Lleida, és on han estiuejat durant molts anys tota la família Sales-Coderch, on el Pepe hi ha passat part de la seva infància i els seus pares hi tenen una casa on ara gaudeixen dels dies de la seva jubilació. En una primera conversa amb la família el Joan ha proposat que el Pepe es mori a casa dels pares, però el Juli, el seu germà gran, creu que els pares són massa grans

per veure morir un fill a casa i decideix que el Pepe passi els seus últims dies a casa seva, també a Vallclara, a dues passes de casa dels pares.

Els últims dies són intensos. És 7 de juny 1994 i la seva mare, la senyora Victòria Coderch, passa la tarda asseguda davant el telèfon trucant a tots els seus fills per avisar-los que el Josep s'està morint. Els diu que està a casa del Juli i que passin a veure'l, cosa que no havien fet durant els cinc anys anteriors. Tots compleixen, fins i tot el seu germà Francesc, també malalt de sida, que té una de les últimes converses amb el Pepe. Com anem Josep?, li pregunta el Francesc. Cap al cementiri, sospira el Pepe.

Aquests dies a Vallclara són un anar i venir de gent de Barcelona que vol acomiadar-se del Pepe. Família, coneguts, amics i els Bocanegra al complet. Entre ells, el Víctor Obiols que ha acabat de tornar de llegir la seva tesi doctoral a Southampton i hi ha anat amb la seva parella directament des de l'aeroport. Hi van amb la idea de quedar-s'hi unes hores i tornar, però durant un dinar a El Vilosell, un poble a tres minuts de Vallclara, la germana del Pepe els comunica que s'ha mort. És dissabte 11 de juny de 1994 i s'acaba d'extingir per sempre l'artista que ha fet de la seva vida la seva millor obra d'art. "Abans morit que polit", que deia ell.

La dimensió rural, la vida vallclarina torna de nou al seu tarannà característic, la silitud dels camps, la poca gent, el desig en totes les flaires, el sol, la nit, tots els estels que he après el nom aquest estiu, els records, el deliri...

Diari de Pepe Sales. Setembre de 1988.

La tarda ha caigut i les olors dels sopars dels veïns ja pugen pel celobert, mentre el Joan i la Lulú baixen les escales. No han volgut marxar sense abans fer-se una foto en aquest espai que tants moments hi van passar amb el Pepe. Un personatge capaç de seduir, d'humiliar, de descobrir, de divertir i de privar de tot a qualsevol. Un home convertit en artista abans que ell se n'adonés. I que el dia que va descobrir-se artista va decidir boicotejar-se.

Cert és que el temps viscut mai va jugar a favor seu. Va tenir les butxaques més plenes de droga que de diners, quan hagués pogut ser al revès. O, si més no, a parts iguals. Però va tenir temps de pintar, dibuixar, escriure, llegir i parlar. Parlar molt. De tot i amb tothom. Com un amant, com un conseller, com un amic, com un filòsof o com un geni. Amb opinions radicals sobre el món que l'envoltava, comportant-se com el que el pas dels anys l'han convertit: un artista maleït. Amb una obra fragmentada i dispersa. Oblidada per aquells que no vam tenir el plaer de conèixer-lo. Per això aquí l'he intentat reconstruir. Amb més o menys precisió, però amb la intenció de mantenir viu el llegat que va deixar durant els seus 40 anys de carrera artística. Un llegat que podem visitar gràcies als homenatges que han anat fent els seus amics i familiars.

El músic Albert Pla, molt probablement el Pepe Sales dels nostres temps, va musicar les 50 cançons d'amor i droga escrites pel Pepe en un doble disc, l'any 2003. A més d'això va crear l'espectacle musicotetaral Pla es fa el Sales on les canta i les interpreta amb l'ajuda de la seva parella Judit Farrés.

També el seu amic i company de l'època Bocanegra, Víctor Obiols, va musicar els millors poemes de Sales en el disc Bloc de Lírica Dura.

I el documental realitzat per la seva amiga Lulú l'any 2005. El Pobres, pobres que els donin pel cul.

I com a colofó, l'última reflexió escrita en el seu dietari:

Jo sóc un mutant dels 70. Algo encara no analitzat per cap rata intel·lectual. Els mutants, això tothom ho sap, lentament envairan el món dels estrets i faran de les seves oficines discoteques amb coixins perquè l'home al s.XXI un cop perduda la por a la natura deixi de fotre-la, embrutar-la, pavimentar-la, esdevingui la fi del treball esclau i la soma profetitzada per Huxley els donarà plaer, la llum el repós, la música continua pel carrer on ja no hi ha pressa, només existir, l'home ha d'adonar-se'n que fa segles que no va a quatre potes, té l'equilibri i de petit aprèn a caminar. Al s.XXI hem d'aprendre a levitar, tots flotant, tots estimant el fet que el món és una lluita, és una pau.

Agraïments

La realització d'aquest reportatge interactiu no hauria estat possible sense la complicitat de la meva parella, Maria Cornet; sense l'ajuda i els consells de la tutora d'aquest projecte, Gemma Casamajó i tampoc sense la predisposició del Joan Sales, que des del primer dia em va posar totes les facilitats possibles per acostar-me a la figura del Pepe.

A tots vosaltres, moltes gràcies.

Bibliografia

A excepció dels llibres *Poesia Contracultura Barcelona* i *Sense re, sense remei*, la resta de biografia que es mostra en aquest llistat són llibres que s'han consultat com a font d'inspiració o de referència per a encarar la narració del reportatge.

Castillo, D. i Valls, M., (2016), *Poesia Contracultura Barcelona*, Barcelona, Espanya: Ajuntament de Barcelona

Sales, P. (2009), *Sense re, sense remei*. Barcelona, Espanya: la breu edicions.

Gonzalez, E., Caballero, A., Nef, A., (2014) *Cuando encuentres a Malinowski y otros relatos de periodismo literario*. Barcelona, Espanya: Editorial Base.

Castells, H., (2013) *Sideral. Estrella fugada*. Barcelona, Espanya: Editorial Contra.

Talese, G. (2012) *Retratos y encuentros*. Barcelona, Espanya: Alfaguara.